

connexions

Republicanisme i projecte europeu

vista prèvia >

Dècades després del seu naixement, la UE continua sent un club d'estats, en bona mesura independent del control de la ciutadania. Això planteja una paradoxa: d'una banda, estructures com la UE són necessàries per a la democratització de la governança global; d'altra banda, els estats més poderosos d'entre els que les integren es resisteixen al seu aprofundiment democràtic. El republicanisme en aquest sentit, pot ser una bona brúixola ètico-política de cara a reorientar el projecte de la UE cap al que hauria de ser el seu nord: una Europa federal i democràtica.

Sergi Morales-Gálvez

Doctor en filosofia i investigador postdoctoral en teoria política a la Universitat Catòlica de Lovaina (KU Leuven)

@sergimorales

Introducció

La Unió Europea no passa pels seus millors moments. La imminent sortida del Regne Unit de la UE, el sorgiment –o, més bé, consolidació– de l'extrema dreta arreu del continent o la –mala– gestió de la crisi de refugiats són alguns dels elements que ens ajuden a entendre quina és la situació que viu el projecte europeu a hores d'ara. A les portes d'unes noves eleccions al Parlament Europeu, és ben possible que les forces polítiques que volen menys Europa i advoquen per la defensa de l'estat-nació tradicional agafin un pes molt més elevat dins les institucions comunitàries.

Tots aquests factors, entre d'altres, ens ajuden a entendre la crisi –o crisis– que vivim com a europeus i la que, en particular, viuen les institucions comunitàries i el projecte polític europeu. Davant d'això, la ciutadania del continent que encara creiem en una Europa unida com a promesa de més democràcia i justícia social, hem de ser capaços de posar sobre la taula elements d'anàlisi crítica i propostes de millora de la UE. Aquest article no és res més, doncs, que una

humil contribució en aquest debat a través de les eines que ofereix la teoria o filosofia política en general, i la tradició de pensament republicana en concret.

La filosofia política és una disciplina de pensament preocupada pels dilemes morals que afronten les institucions polítiques: com haurien de ser les nostres societats actuals per ser justes o, com a mínim, millors del que són ara? Quins haurien de ser els nostres estàndards de justícia quan avaluem les societats contemporànies? Aquestes, i moltes altres preguntes, són les que es fan els filòsofs polítics en general. Les respostes a aquestes, però, depenen en bona mesura de les tradicions de pensament polític que un utilitzi. El liberalisme, el socialisme, l'anarquisme, o el conservadorisme són, entre d'altres, tradicions de pensament que ens ajuden a avaluar la societat segons un determinat estàndard de justícia i ens faciliten poder traçar horitzons de futur. Una d'aquestes tradicions, segurament una de les més antigues i arrelades a Europa, és la tradició de pensament republicana. Què ens podria dir aquesta sobre el projecte europeu?

Quina anàlisi crítica ens porta a fer? I quines propostes d'avenç ens permet plantejar?

La idea d'aquest text és intentar abordar aquestes preguntes i oferir algunes respostes temptatives.

El republicanisme: una tradició de pensament d'origens europeus

El republicanisme és una antiga tradició de pensament polític recentment recuperada per historiadors polítics com John Pocock (1924)¹ i Quentin Skinner (1940),² i també per teòrics polítics, especialment Philip Pettit (1945).³ El republicanisme ha estat i és una tradició de pensament amb fortes arrels europees. Tot i que els seus orígens històrics no sempre han estat fàcils de situar, hi ha un cert consens en establir els seus inicis a la Grècia clàssica, especialment en la figura i textos d'Aristòtil. Però la seva rellevància històrica ha anat molt més

1 POCOCK, *The machiavellian moment: Florentine political theory and the atlantic republican tradition*.

2 SKINNER, *Liberty before liberalism*.

3 PETTIT, *Republicanism: A theory of freedom and government*; PETTIT, *On the People's terms: A republican theory and model of democracy*.

El republicanisme promou societats que incloguin o considerin els interessos de tothom. El bé comú de la comunitat política, de la polis com deien els grecs clàssics, és fonamental

enllà: des de la República Romana –especialment els escrits i discursos de Ciceró–, passant pels humanistes del Renaixement italià –el més conegut essent Maquiavel–, fins als pares fundadors dels EUA i els revolucionaris europeus del Barroc, la Il·lustració i el segle XIX. El republicanisme, per tant, ha estat des de fa segles una pedra angular del pensament polític europeu.

Etimològicament, el terme república prové del llatí, del concepte *res publica* –o cosa pública, en català. Alhora, aquest concepte és una adaptació de la paraula grega *politeia*, el govern de molts o de la majoria orientat al bé comú, tal com ho definí Aristòtil.⁴ En el sentit més literal del terme, doncs, el republicanisme promou societats que incloguin o considerin els interessos de tothom. El bé comú de la comunitat política, de la polis com deien els grecs clàssics, és fonamental. En canvi, la corrupció, o, en altres paraules, la persecució d'interessos privats –*res privata*– amb l'ús del poder públic és una de les principals preocupacions d'aquesta tradició. Pels

republicans, el poder públic ha de ser utilitzat per perseguir el bé comú, del conjunt del poble, no el d'una part.

Al cor d'aquesta tradició cal situar-hi la seva defensa aferrissada de la llibertat i la seva lluita contra el mal de la dominació i la servitud. La concepció republicana de la llibertat no es limita, com en moltes versions del liberalisme, a l'absència d'interferència estatal en les nostres decisions. Pels republicans, ser lliure és l'antítesi de viure dominat; viure dominat consisteix a ser vulnerable a qual-sevol poder arbitrari, sigui públic o privat; i X és un poder arbitrari en la mesura que pot exercir control sobre les nostres vides sense que nosaltres, alhora, puguem exercir control sobre X. La relació esclau-amo és la que millor reflecteix allò que el republicanisme repudia: la servitud, la dominació, la dependència respecte a tercers. Per tant, cal que tot poder, públic o privat, estigui dispers, descentralitzat i sota control ciutadà. Alhora, aquesta tradició també fa èmfasi en altres elements: la necessitat d'una ciutadania virtuosa, preocupada pel bé comú i que, per tant, participa políticament. Participar a la vida pública, segons els republicans,

és la millor manera de protegir la nostra llibertat com a individus, de controlar els possibles poders que ens amenacen, siguin els del propi estat, o els d'individus o corporacions poderoses –com podrien ser grans multinacionals.

Dins d'aquesta tradició, com en totes, hi ha diferències. Algunes d'elles bastant substantives. Tanmateix, la majoria de vegades, aquestes o bé són de matís, o bé tenen a veure amb l'èmfasi que es fa d'un determinat valor o principi. Per exemple, alguns republicans emfatitzen més el valor de la participació política –i les virtuts cíviques– que no pas d'altres elements. Tanmateix, hi ha un principi central compartit per tots aquells que promouen aquesta tradició: la llibertat com a no-dominació.

Un és dominat, per tant no és lliure, quan està subjecte a la interferència arbitrària de tercers –ja siguin altres persones, o grups, o el propi estat. És a dir, quan algú aliè a tu mateix té la capacitat d'intervenir sobre la teva vida sense que tu puguis reaccionar i imposar cap cost significatiu sobre aquesta acció. Això no només vol dir que un és dominat quan algú ens obliga a

⁴ GRÉGOIRE, *Sharing freedom: A republican theory of federalism*.

La idea central del republicanisme és la d'una comunitat política lliure, controlant el poder privat i el poder públic mitjançant règims constitucionals equilibrats, mecanismes de control ciutadà i separació de poders

fer una cosa que no volem fer –per exemple, acceptar un treball precari i mal pagat perquè si no podem acabar vivint sota un pont–, sinó quan té *la capacitat* de fer-ho, encara que no ho faci. La simple amenaça d'una possible intervenció no volguda a les nostres vides afecta clarament la nostra llibertat –a banda de crear condicions de por i inseguretat perjudicials pel lliure desenvolupament vital d'una persona.

La idea central del republicanisme és, doncs, la d'una comunitat política lliure –sense dominació aliena– que promou la llibertat de tots els seus membres, controlant o dispersant el poder privat i el poder públic, mitjançant l'establiment de règims constitucionals equilibrats, mecanismes de control ciutadà –com ara les eleccions– i separació de poders. El conflicte, fruit de la llibertat i el pluralisme entre les diverses faccions existents en el si d'una comunitat ha de ser civilitzat, i evitar el domini absolut d'un sol grup sobre el conjunt de la societat. Les institucions polítiques han de promocionar el bé comú, la llibertat com a no-dominació per a tothom, i no els interessos d'uns pocs. Per aconseguir-ho, la participació i control de la ciutadania

sobre els qui ostenten el poder és essencial. Per això és necessari tenir una ciutadania virtuosa, preocupada pel bé comú, així com una societat inclusiva, on tothom, totes les parts, puguin dir la seva. El contrari, l'exclusió, el control del poder per part d'uns pocs, és la base de la dominació d'uns sobre els altres.

Per què és tan important la no-dominació? Quin és el seu fonament moral? L'arrel bàsica és la creença explícita o implícita que qualsevol ésser humà mereix una igual consideració moral i respecte. Pel republicanisme, la dominació ataca el principi bàsic d'igual dignitat i respecte que tot humà mereix gaudir.⁵ És precisament perquè soc un individu digne i igual de respectable que els altres que mereixo ser un ciutadà lliure de dominació, protegit pels drets i per les lleis. Si no, un no es pot desenvolupar com a individu. Fins i tot, podria adoptar i integrar actituds servils davant d'aquells que tenen el poder de dominar-lo.⁶

5 MCBRIDE, «Freedom as non-domination: Radicalisation or retreat?»; HONOHAN, *Civic republicanism*.

6 PETTIT, *Republicanism: A theory of freedom and Government*.

Aquell que viu sota dominació, doncs, pot no tenir les condicions socials adequades per desenvolupar-se com un ésser humà amb autoestima i capacitat de sentir-se respectat i desenvolupar materialment i psicològicament el seu projecte de vida. Restar subordinat o dominat, per tant, no és només moralment intolerable perquè fa no-lliure a l'individu, sinó perquè no se'l respecta com a ésser humà amb igual dignitat. Un esclau, per exemple, pot restar lliure de les intervencions del seu amo si aquest és benivolent, però difícilment un podrà dir que aquest gaudeix de la dignitat de ser igualment respectat mentre mantingui la seva posició de subordinació a la voluntat d'un tercer.

Ser un ciutadà lliure de qualsevol dominació és, doncs, fonamental moralment i políticament des d'una perspectiva republicana. Per això es requereix individus lliures, «protegits de la dominació d'altres per un estat que sigui no dominador ni dominat».⁷

7 PETTIT, «A Republican law of peoples». Nota: La traducció al català és de l'autor.

A partir del Tractat de Maastricht de 1992, la UE ha esdevingut una unió econòmica i política de 28 estats geogràficament situats a Europa, on hi viuen uns 500 milions d'habitants

La UE: una anàlisi crítica des del republicanisme

El context del naixement de la UE és prou conegut.⁸ El vell continent, devastat després de dues guerres mundials entre països veïns, necessitava repensar-se. Just després de la Segona Guerra Mundial, uns pocs països del continent van decidir que calia crear els mecanismes necessaris per tal que, en el futur pròxim, els conflictes bèl·lics fossin pràcticament impossibles. Calia establir, doncs, les bases per incentivar la cooperació entre europeus i, per tant, desincentivar el conflicte violent constant per assedegar els interessos particulars de cada estat. Per tot això, la República Federal Alemanya, els Països Baixos, Luxemburg, Bèlgica, França i Itàlia van crear la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA) el 1951, per tot seguit signar l'anomenat Tractat de Roma el 1957, on es va constituir formalment la Comunitat Econòmica Europea (CEE). Ambdós tractats foren fonamentalment econòmics, i pretenien

incentivar la cooperació econòmica i comercial entre aquests estats per tal de fer impossibles nous enfrontaments bèl·lics.

A dia d'avui, sobretot a partir del Tractat de Maastricht de 1992, la UE ha esdevingut una unió econòmica i política de 28 estats geogràficament situats a Europa, on viuen aproximadament uns 500 milions d'habitants. De tots aquests, uns 340 milions viuen en estats que utilitzen una moneda comuna: l'euro. La UE és també una organització política única en el seu gènere, ja que no només manté relacions de caràcter econòmic –amb un mercat únic amb lliure moviment de persones, serveis, mercaderies i capitals– sinó també polítiques.

Aquesta unió política es tradueix en els següents òrgans: 1) La Comissió Europea, actuant com a 'govern' de la Unió, liderada pel president/a de la Comissió i formada per un comissari designat per cada estat. La Comissió, a banda, també funciona com a poder legislatiu, proposant tot tipus d'iniciatives legislatives. 2) El Consell Europeu, format pels cap de govern de tota la UE, i que estableix les línies generals que ha de seguir tota la Unió. El President

o Presidenta de la Comissió també en forma part. 3) El Consell de la UE, amb un representant per estat on es debaten les propostes legislatives provinents de la Comissió. Finalment, 4) el Parlament Europeu, únic òrgan escollit directament per la ciutadania, les funcions principals del qual són aprovar la legislació de la UE –prèviament proposada per la Comissió– juntament amb el Consell de la UE; supervisar/controlar la resta d'institucions de la UE, especialment la Comissió; i establir el pressupost de la UE conjuntament amb el Consell de la UE. A banda d'aquestes, existeixen altres institucions comunitàries, com el Banc Central Europeu o el Tribunal de Justícia de la UE.

A primera vista, d'aquest organigrama podem extreure tres conclusions, totes relacionades entre si. Primer, un excés de poder dels estats dins l'estructura de la Unió. Els estats, a través de la Comissió i el Consell, tenen un control molt ampli de tots els poders de la UE, ja sigui legislatiu o executiu. La UE, vist des d'aquest punt de vista, sembla més un club d'estats que no pas una estructura federal amb poders compartits.

⁸ Tota la informació sobre la Unió Europea ha estat extreta de la següent font: EUROPEAN COMMISSION, <www.europa.eu>.

Els estats, a través de la Comissió i el Consell, tenen un control molt ample de tots els poders de la UE, ja sigui legislatiu o executiu. La UE sembla més un club d'estats que no pas una estructura federal amb poders compartits

Segon, possibles manques de legitimitat democràtica en moltes de les decisions preses per la UE, precisament perquè són els estats els decisors últims en molts afers. En concret, que la iniciativa legislativa no estigui en mans de l'òrgan escollit per la ciutadania –el Parlament– sinó en mans dels estats a través de la Comissió Europea pot crear problemes de legitimitat democràtica. Contràriament a la lògica de la separació de poders defensada pel republicanisme, el principal òrgan executiu de la UE és el mateix que inicia les propostes legislatives. No són els representants escollits per la ciutadania els que tenen aquesta capacitat, sinó un òrgan que no és escollit directament ni té per què rendir comptes davant la ciutadania.

Tercer, la UE, independentment de si la considerem un club d'estats o alguna cosa que va més enllà d'això, té o tindria la capacitat efectiva d'usar el seu poder per fer front a poders externs que els estats membres, de manera individual, difícilment podrien afrontar. Per exemple, grans potències militars o econòmiques com Rússia, o grans corporacions com Amazon o Facebook.

Com a resum, una anàlisi crítica de la UE des del republicanisme podria dir el següent:

– La UE té una clara manca de legitimitat democràtica i obre la porta a la dominació dels poders públics comunitaris sobre la ciutadania. Això es deu al fet que aquesta ha estat concebuda com un club d'estats que no sempre han de respondre a les inquietuds ciutadanes. El fet que el principal òrgan de representació popular –el Parlament– no tingui capacitat legislativa i de control real, o que no existeixi una clara divisió de poders, fa que els veritables òrgans de poder de la UE resideixin en actors polítics que no estan directament controlats per la ciutadania europea en el seu conjunt. Aquesta manca de capacitat de control no només crea un problema de legitimitat de les seves decisions, sinó també obre la porta a la dominació de la ciutadania europea per part d'uns poders públics als que no poden controlar directament.

– La UE té la capacitat de fer front a la dominació que podrien exercir agents tercers sobre els seus estats membres per separat i contra la

seva ciutadania en general. Això la converteix en, probablement, el primer projecte post-nacional amb capacitat de protegir la seva ciutadania de grans poders globals –com podrien ser les multinacionals–, de fer front a problemes globals com l'escalfament del planeta i de crear un espai compartit per una millor distribució de la riquesa socioeconòmica que vagi més enllà dels estats.

El federalisme europeu: un projecte republicà per a Europa

El filòsof polític republicà Philip Pettit especula, en algunes de les seves publicacions, sobre com hauria de ser un ordre internacional inspirat en els valors republicans, i per tant preparat per a combatre la dominació més enllà dels límits de l'Estat-nació. Intenta establir, en paraules seves, «*a republican law of peoples*»; és a dir, un «dret de gents»⁹ republicà.¹⁰

9 El dret de gents és un aspecte del dret romà que, actualment, és vist com l'antecessor del modern dret internacional.

10 PETTIT, «A Republican law of peoples».

La proposta republicana per a la UE implicaria dues idees fortament multilaterals: l'establiment d'espais de diàleg comuns que facilitin la creació de raons compartides i la formació d'aliances entre estats

En els seus escrits, Pettit critica les dues posicions més habituals sobre com hauria d'organitzar-se la comunitat internacional. D'una banda, l'ideal minimalista defensat pel filòsof liberal igualitarista¹¹ John Rawls (1921-2002).¹² Aquest argumenta que els estats no haurien de patir interferències externes en els seus afers interns. Segons Pettit, això inclouria «l'absència d'intervencions militars i infiltracions subversives però potser també l'absència de pressions econòmiques, manipulació cultural, i similars».¹³ Per Pettit, aquest ideal és insuficient. Pels republicans, s'han de donar unes precondicions per tal que l'ideal exposat per Rawls sigui just; en particular, un igual poder per a tots els estats. Sense

11 El liberalisme igualitari és una tradició de pensament contemporània guiada per dos principis bàsics. D'una banda, el principi liberal de neutralitat i pluralisme. Davant les diverses concepcions sobre el bé que podem tenir els individus, l'estat ha de restar neutral i no donar privilegis a cap d'elles –per exemple, oferir més suport a les organitzacions religioses que no pas a d'altres, com podrien ser les atees. D'altra banda, el principi d'igualtat o igual consideració. Això significa una igual consideració cap a totes les concepcions del bé –o almenys, cap a aquelles que puguin ser considerades com a raonables i deixant de banda les que no ho són, com podria ser el racisme– i oferir a tothom les mateixes oportunitats per poder desenvolupar els seus plans de vida.

12 RAWLS, *The law of peoples*.

13 PETTIT, «A republican law of peoples». Nota: La traducció al català és de l'autor.

això, és impossible que alguns estats no tinguin la capacitat de dominar-ne d'altres –sigui sota amenaça militar i/o econòmica– sense que aquests últims puguin fer gaire cosa per defensar-se. El mateix passaria respecte a la dominació d'altres agents, com les grans corporacions. D'altra banda, Pettit critica també l'ideal cosmopolita per excel·lència: la creació d'una espècie d'estat i/o govern mundial on existís una distribució igualitària dels recursos i la riquesa global.¹⁴ Pettit defensa que aquesta posició és poc realista, o fins i tot utòpica. Per ell, entre d'altres coses, això requeriria acceptar com a premissa que els actors estatals actuessin només guiats per actituds altruistes, sense mirar pels seus interessos. Això és potencialment enganyós que pugui succeir, sobretot si ens focalitzem en els estats més rics i desenvolupats. Els que defensen la posició cosmopolita és possible que tinguin raó en el seu afany per determinar què és allò just. Però no consideren quins són els passos i incentius existents per arribar a aquest ideal.¹⁵

14 BEITZ, *Political theory and international relations*; POGGE, «An egalitarian law of peoples».

15 PETTIT, «A republican law of peoples».

Com he esmentat abans, per Pettit, només un dret de gents republicà és desitjable per establir les condicions de no-dominació que requereix una comunitat internacional justa. Això, òbviament, es pot aplicar perfectament a la UE. A tall de resum, la seva proposta implicaria dues idees fortament multilaterals: l'establiment d'espais de diàleg comuns que faciliti la creació de raons compartides; i la formació d'aliances entre estats.¹⁶

En primer lloc, el republicanisme defensa l'establiment de raons compartides entre tots els estats del món. Institucions com la UE faciliten la creació d'espais de diàleg. Uns espais que, gràcies a la deliberació, ens porten a oferir-nos raons els uns als altres sobre com hem de gestionar la vida en comú, i per tant creen conceptes i raons compartides. Llocs comuns als que adreçar-nos quan parlem, per tal de parlar llenguatges –que no llengües– similars. Sense aquestes raons més o menys compartides, el diàleg esdevé francament complicat. L'existència d'aquest llenguatge polític compartit no implica en cap cas acabar amb les

16 *Ibidem*.

La UE, tal com està estructurada ara mateix, no ret comptes directament, és a dir, és un poder no controlat directament per la ciutadania

discrepàncies. En realitat, cadascú podria interpretar tots aquests conceptes de manera diferent segons el seu bagatge cultural o ideològic. Però el que sí que fa, és que el diàleg esdevingui més probable i possible. Un clar exemple d'això són els drets humans. Aquests, a poc a poc, han esdevingut un llenguatge compartit arreu del planeta, sobretot dins la pròpia UE, que fa possible acabar compartint un sistema de normes que tothom vegi com a legítim.¹⁷ L'alternativa a això és un món sense diàleg ni raons compartides, un món molt més conflictiu, violent, i regit per relacions de dominació.

En segon lloc, Pettit defensa l'establiment d'aliances entre estats. La deliberació i promoció de raons compartides no és suficient per generar un món sense dominació. La deliberació s'ha de donar entre iguals, entre actors que es respecten mútuament i que es poden mirar als ulls mentre discuteixen. En aquest sentit, Pettit advoca perquè els estats relativament menys poderosos –ja sigui en termes militars, com econòmics, entre d'altres– estableixin

aliances entre ells per poder fer front a les amenaces dominadores d'altres estats o agents no-estats que gaudeixin de tal capacitat. Només així la deliberació entre iguals podria ser possible i la dominació evitada.

La UE, doncs, semblaria encaixar perfectament dins d'aquesta equació republicana defensada per Pettit. Ofereix un espai de deliberació i de raons compartides i permet una aliança entre estats que, si més no en teoria, fa possible fer front tant a altres estats poderosos –com podria ser la Federació Russa, la República Popular de la Xina o els EUA– com a altres agents no estatals com podrien ser organitzacions terroristes (DAESH), grans corporacions (Amazon), organitzacions religioses, o fins i tot individus particularment poderosos. En canvi, la majoria dels estats membres de la UE, en cas de continuar sols, podrien viure sota el control constant –per tant, la dominació– d'altres actors globals molt més poderosos i influents que ells.

Tanmateix, hi ha una variable que Pettit no considera en el seu article, i que és al cor de la tradició republicana: com fem possible l'existència

d'una ciutadania lliure, no-dominada, dins el marc de la UE? Com hem vist, la UE és útil per a l'ideal republicà, ja que seria capaç de fer front a la dominació que vingüés d'altres agents. Però, alhora, com hem vist a l'apartat anterior, la UE, tal com està estructurada ara mateix, no ret comptes directament a la ciutadania de la Unió. La UE continua funcionant com un club d'estats que ret comptes davant d'aquests mateixos estats. Això no només resta legitimitat a moltes de les decisions que pren, sinó que possibilita l'existència de dominació dins la pròpia UE. Aquesta situació, com hem vist, va contra els principis fonamentals del republicanisme. Un estat democràtic, per als republicans, ha de ser no-dominat –per tercers–, però tampoc ha de ser dominador vers la seva ciutadania.

L'argument exposat és especialment rellevant si tenim en compte que el poder d'influència que tenen els diversos estats dins la UE no és, *de facto* tot i que sí *de iure*, el mateix. Ens trobem davant d'un club d'estats on alguns d'ells tenen més capacitat d'influència en els processos de presa de decisions de la UE. Això, en última instància, fa possible que

17 HART, *The concept of law*.

En l'aposta per federalitzar la UE els estats haurien de perdre certes competències en pro de la Unió, sobretot les que tenen a veure amb la recaptació i redistribució de la riquesa i dels recursos

alguns estats membres puguin dominar-ne d'altres –i els seus respectius ciutadans– dins la pròpia Unió. Un bon exemple, amb totes les seves complexitats, podria ser el cas de la pugna entre Alemanya i Grècia arran de la victòria de Syriza. Des d'una òptica republicana, això no és permisible.

Una UE consegüent amb els principis republicans, haurà de tendir a deixar de ser un club d'estats que vetllen pels seus interessos particulars i establir mecanismes de rendiment de comptes a la ciutadania europea en general, i no només als governs dels estats en particular. Això pot adoptar diverses formes institucionals, però probablement acabi requerint una federalització de la UE.

En aquesta federalització, els estats haurien de començar a perdre certes competències en pro de la Unió –sobretot les que tenen a veure amb la recaptació i redistribució de la riquesa i dels recursos. Aquesta hauria d'establir mecanismes de representació popular, presa de decisions i rendició de comptes directament amb la ciutadania, sense la mediació dels estats membres.

Això també implicaria una millor separació de poders, oferint capacitat legislativa només al Parlament Europeu com a representant últim de tota la ciutadania en l'àmbit europeu. Només així podrem atorgar un bon grau de legitimitat a les decisions que aquesta prengui i, alhora, empoderar una ciutadania amb capacitat de salvaguardar els seus drets i llibertats davant la dominació per part dels Estats més poderosos de la UE.

La idea d'una Europa més federal, en la modesta direcció general que he exposat i que requeriria de molta més concreció, és i ha d'esdevenir la pedra angular d'un projecte republicà per a Europa. ■

■ Bibliografia

BEITZ, Charles. *Political theory and international relations*. Princeton: Princeton University Press, 1979.

GRÉGOIRE, Jean-François. «Sharing freedom: A republican theory of federalism». PhD Thesis. KU Leuven, 2016.

HART, Herbert. *The concept of law*. Oxford: Oxford University Press, 1961.

HONOHAN, Iseult. *Civic republicanism*. Londres: Routledge, 2002.

MCBRIDE, Cillian. «Freedom as non-domination: radicalisation or retreat?». *A Critical Review of International Social and Political Philosophy*, núm.18(4), p.349–374, 2015.

PETTIT, Philip. *On the People's terms. A republican theory and model of democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

PETTIT, Philip. «A republican law of peoples». *A European Journal of Political Theory*, núm.9(1), p.70–94, 2010.

PETTIT, Philip. *Republicanism: A theory of freedom and government*. Oxford: Oxford University Press, 1997. [També publicada en català. Referència: PETTIT, Philip. *Llibertat i govern: Republicanisme*. Barcelona: Angle Editorial, 2010].

POCOCK, John. *The machiavellian moment: Florentine political theory and the atlantic republican tradition*. Princeton: Princeton University Press, 2016.

POGGE, Thomas. «An egalitarian law of peoples». *A Philosophy & Public Affairs*, núm.23, p.195–224, 1993.

RAWLS, John. *The law of peoples*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999.

SKINNER, Quentin. *Liberty before liberalism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.